

BO
ZAR

BEETHOVEN:
KLAVIERTRIOS

ISABELLE FAUST,
viool

JEAN-GUIHEN QUEYRAS,
cello

ALEXANDER MELNIKOV,
piano

15 OKT. '20

GROTE ZAAL HENRY LE BŒUF

LUDWIG VAN BEETHOVEN

1770-1827

Variaties in G op "Ich bin der Schneider Kakadu", op. 121a (1815?-1816?)

Pianotrio nr. 7 in Bes, op. 97, "aan de Aartshertog" (1811)

- Allegro moderato
- Scherzo: Allegro
- Andante cantabile ma pero con moto
- Allegro moderato - Presto

Duur: 1 uur

BEETHOVEN: KLAVIERTRIOS

Ter gelegenheid van haar residentie in BOZAR laat violiste Isabelle Faust zich omringen door haar meest dierbare kamermuziekpartners: Jean-Guihen Queyras en Alexander Melnikov. Al een twintigtal jaar bundelen ze op regelmatige basis de krachten om kamermuziek op topniveau te presenteren. Deze drie top-solisten hebben dan ook geen woorden nodig om elkaar te begrijpen. Hun coherente en beroerende interpretaties zijn het resultaat van een volledige overgave aan de muziek. Een mooi voorbeeld van hun zinderende spel horen we in hun opname van Beethovens *Erzherzog-Trio* uit 2014, die met een 'Choc de Classica' en een 'Choix de France Musique' werd bekroond. Met dit meesterwerk en de *Variaties op het thema "Ich bin der Schneider Kakadu"* maakt dit concert deel uit van de festiviteiten in het kader van het Beethovenjaar en inaugureert het tegelijkertijd de concerten rondom de tentoonstelling *HOTEL BEETHOVEN*.

HET PIANOTRIO BIJ BEETHOVEN

Beethovens strijkkwartetten zijn ontegensprekelijk de kroon op zijn oeuvre voor kamermuziek. Toch zou het

volledig onjuist en onredelijk zijn de overige kamermuziek van de Weense componist te verwaarlozen. Ook al omvatten ze slechts een tiental werken, schetsen en transcripties, en vertegenwoordigen ze dus zeker niet het numeriek belangrijkste deel van zijn oeuvre, toch vindt men binnen Beethovens klaviertrio's enkele meesterwerken terug. Zoals op vele andere plaatsen in zijn werk, geeft de componist hier een belangrijke wending aan de stilistische en vormelijke ontwikkeling van de kamermuziek; Beethovens muzikale taal zet beslissende stappen voorwaarts; de wegen die hij opent zullen door het merendeel van de romantische componisten bewandeld worden, of deze nu in meerdere of mindere mate terugdeinzen voor de zware opgave. Zoals de symfonieën, de strijkkwartetten en de pianosonates, waren Beethovens klaviertrio's in zijn tijd een onvermijdelijk muzikaal referentiepunt - en dat zijn ze vandaag nog steeds.

Vóór Beethoven was het klaviertrio nog vaak zeer speels van karakter; daarom viel het zo in de smaak van de Oostenrijkers van de tweede helft van de 18de eeuw. In ieder geval vertolkte de piano in die tijd duidelijk de belangrijkste stem binnen de compositie. In vele passages verdubbelden de viool en de cello respectievelijk de rechter- en de

linkerhand van de piano; slechts zelden traden ze echt onafhankelijk op. Mozart en Haydn hadden dit principe, op enkele zeldzame uitzonderingen na, evenmin verloochend.

Met zijn *Opus 1* verleende Beethoven het genre van het pianotrio een nieuwe dimensie en verliet hij voor een groot stuk de modellen van zijn voorgangers. De drie instrumenten zijn vanaf dan gelijkwaardige partners. Op vormelijk vlak stellen we in de twee eerste trio's van *Opus 1* een tweede verandering vast, die typisch is voor Beethoven: hij vervangt er het *Menuet* door een *Scherzo*, dat hij tussen het trage deel en de finale invoegt. Ook de schrijftuur evolueert naar een expressievere stijl, met talrijke harmonische en dramatische contrasten die we in werken met een grotere omvang terugvinden. Deze kenmerken zullen mettertijd steeds duidelijker worden, naar het voorbeeld van de evolutie tussen het *Opus 11* en de twee volgende trio's van het *Opus 70* (1807-1808).

HET TRIO AAN DE AARTSHERTOG

Beethoven begint in 1810 aan de compositie van het *Trio* op. 97 in bes 'aan de Aartshertog' en beëindigt het tussen 3 en 26 maart 1811. De ondertitel verwijst naar aartshertog Rudolf van

Oostenrijk, aan wie het trio is opgedragen; deze laatste had immers betreurd dat het *Trio* op. 70 nr. 1 niet aan hem was opgedragen. Op 11 april 1814 werd het *Trio* voor het eerst uitgevoerd op een muzikale avond die Schuppanzigh in Wenen organiseerde: cellist was Schuppanzigh, violist was Linke, en aan de piano zat Beethoven zelf. De publieke creatie zou een weinig later, in mei 1814, plaatshebben. Dit was het laatste optreden van Beethoven als pianist; in 1815 speelde hij nog voor de prinsen, maar later speelde hij enkel nog in privékring, voor vrienden. De partituur werd in 1816 uitgegeven. Samen met Claude Rostand kunnen we het *Trio* op. 97 beschouwen als “de meest uitzonderlijke pagina uit Beethovens klaviertrio's. Dit betekent niet dat Beethoven noemenswaardige initiatieven neemt op het vlak van de vorm of van de schriftuur; zijn inspiratie is echter subliem, en zijn vindingrijke fantasie binnen de thematiek en de keuze van tonaliteit en harmonie, maken van dit *Trio* een van zijn grootste meesterwerken.” De architectuur van dit *Trio* is degelijk, de schitterende thema's blijven ondergeschikt aan de intense polyfonie, de kleurenrijkdom is tegelijkertijd overweldigend en genuanceerd. Al deze kwaliteiten verheffen het werk tot een model binnen het genre en een absoluut

referentiepunt voor de gehele 19de eeuw. Het eerste van de vier delen is in de sonatevorm geschreven, met twee thema's en een centrale ontwikkeling. Volgens Schindler zou Beethoven zich als volgt over zijn werk uitgesproken hebben: "Het eerste deel droomt slechts van geluk en tevredenheid. Het is echter ook schalks, het maakt grappen en is ietwat capricieus..." De componist plaatst vervolgens het *Scherzo* als tweede deel, dus vóór het trage deel. Deze omkering geeft het trage deel meer dramatische kracht; daarna wordt de energie volledig losgelaten in de *Finale*. Een gelijkaardige omkering vindt men bijvoorbeeld ook terug in Beethovens *Negende Symfonie*. Schindler beweert dat Beethoven zich als volgt zou uitgesproken hebben over het trage deel *Andante cantabile ma pero con moto*: "... het geluk ondergaat een metamorfose en wordt emotie, lijden, gebed... Het *Andante* beschouw ik als het hoogste ideaal van heiligheid en goddelijkheid. Hier betekenen woorden niets meer: zij schieten tekort in het uitdrukken van de goddelijke boodschap, enkel de muziek is daartoe in staat." De *Finale* is dan weer een luchtig en dansend rondo, dat het werk als in een wervelwind laat eindigen.

DE KAKADU-VARIATIES

De *Kakadu-Variaties* werden in 1824 uitgegeven onder het opusnummer 121a en zijn het laatste pianotrio dat Beethoven uitgaf. Het werk dateert eigenlijk uit de jaren 1815-1816. Volgens Marc Honegger gaan de eerste schetsen zelfs terug tot het jaar 1801.

Beethoven is niet aan zijn proefstuk toe wanneer hij zijn variaties op het thema “Ich bin der Schneider Kakadu” componeert, afkomstig uit het komische Singspiel *Die Schwestern von Prag* (1794) van de Oostenrijkse componist Wenzel Müller. Beethovens *Diabelli-Variaties op. 120* (1819-1823) hebben weliswaar een dieper spoor nagelaten in zijn oeuvre, maar Beethoven verafschuwde het originele thema ervan. Met de *Kakadu-Variaties* wenste de componist het wijsje van kapper Kakadu, dat in de jaren 1810 nog steeds te horen was in de Oostenrijkse hoofdstad, op een hoger niveau te tillen.

Na een lange, dramatische inleiding in mineur, horen we het vrolijke, lichtende thema in sol-groot. Vervolgens schrijft Beethoven tien variaties op dit thema, die één voor één blijk geven van zijn grote vindingrijkheid. Hij schrijft geen opeenvolging van losstaande nummers, maar brengt deze variaties samen in een stevig opgebouwd geheel. En hij beperkt

zich niet tot het versieren van de melodie met een waterval van noten, maar geeft zich ook over aan contrapuntische spelletjes. Bovendien verkent hij alle mogelijke sferen met de bedoeling de talrijke kleuren eigen aan het pianotrio, nog meer luister bij te zetten.

BIOGRAFIEËN

© Simon Van Boxtel

ISABELLE FAUST, viool

Op jonge leeftijd won Isabelle Faust de prestigieuze Leopold Mozart en Paganini-wedstrijden voor viool. Kort daarna werd ze uitgenodigd door de beste orkesten ter wereld, waaronder de Berliner Philharmoniker, het Boston Symphony Orchestra, het NHK Symphony Orchestra Tokyo en het Freiburger Barockorchester, en werkte ze samen met dirigenten als Claudio Abbado, John Eliot Gardiner, Philippe Herreweghe, Daniel Harding en Andris Nelsons. De Duitse violiste speelt een uitgebreid repertoire, van J.S. Bach tot hedendaagse componisten als Lachenmann en Widmann. Dit seizoen is

Faust artist in residence bij BOZAR. Met pianist Alexander Melnikov, haar vaste kamermuziekpartner, heeft Isabelle Faust onder meer een bejubelde integrale opname (Diapason d'Or en Gramophone Award) van Beethovens sonates voor piano en viool geproduceerd, evenals die van Mozart en Brahms.

[Klik hier](#) om ons interview met Isabelle Faust te lezen ter gelegenheid van haar residentie in BOZAR.

© Artūrs Kondrāts

JEAN-GUIHEN QUEYRAS, cello

Het repertoire van de Franse cellist Jean-Guihen Queyras gaat van barok tot hedendaagse muziek, met wereldpremières van werk van o.a. Ivan Fedele, Bruno Mantovani, Michael Jarrell

en Thomas Larcher. Hij is stichtend lid van het Quatuor Arcanto en vormt een beroemd trio met Isabelle Faust en Alexander Melnikov, die samen met Alexandre Tharaud een van zijn favorieten pianisten is. Hij wordt door de grootste orkesten uitgenodigd onder leiding van dirigenten als Iván Fischer, Philippe Herreweghe, Yannick Nézet-Séguin, Herbert Blomstedt en Sir Roger Norrington. Dit seizoen is hij artist in residence in de Londense Wigmore Hall en Radio France. Queyras doceert aan de Musikhochschule van Freiburg en is artistiek directeur van de Rencontres musicales de Haute Provence. Hij speelt op een Gioffredo Cappa uit 1696, die hij in bruikleen heeft van het Mécénat Musical Société Générale.

© Julien Mignot

ALEXANDER MELNIKOV, piano

De Russische pianist Alexander Melnikov begon op zijn zesde met pianospelen. In 1997 studeerde hij af bij Lev Naumov aan het Tsjajkovski-Conservatorium in Moskou. Minstens even belangrijk waren zijn ontmoetingen met Svjatoslav Richter, die hem nadien vaak uitnodigde op festivals in Rusland en Frankrijk. Ook Andreas Staier en Alexei Lubimov behoren tot zijn belangrijkste mentors. In 1991 werd Melnikov vijfde laureaat van de Koningin Elisabethwedstrijd. Kamermuziek vormt een belangrijk onderdeel van zijn concertleven: hij ontwikkelde een intense samenwerking met violiste Isabelle Faust. Dit seizoen presenteert Alexander Melnikov het project "Many Pianos", een programma dat gespeeld wordt op verschillende instrumenten, die elk de stijl van hun

respectievelijke tijdperk weerspiegelen. Naast concerten met het Seattle Symphony Orchestra, de Akademie für Alte Musik Berlin en de Münchner Philharmoniker zet Melnikov zijn artistieke samenwerking met de Tapiola Sinfonietta verder.

Als onderdeel van het portret gewijd aan Isabelle
Faust en het herdenkingsjaar BTHVN 2020

Ein Projekt im Rahmen von

BTHVN
2020

Partner

Steun

We danken onze BOZAR PATRONS, publieke,
institutionele en structurele partners, stichtingen
en mediapartners voor hun steun.

OPMAAK VAN HET PROGRAMMABOEKJE

Coördinatie Luc Vermeulen

Redactie Maarten Sterckx, Luc Vermeulen

Archieftekst van Benoît Jacquemin (Klaviertrios van
Beethoven, met uitzondering van de *Kakadu-Variaties*)

Grafiek Olivier Rouxhet